

Internationaal privaatrecht

HC 29 november 2011 Rechtsmacht algemeen + Brussel I

Inleiding

Wanneer is de Nederlandse rechter bevoegd te oordelen in een internationaal geschil? Bevoegdheidsregels zijn van nature eenzijdig van karakter. Stel: A is gevestigd in Nederland, B in Italië. Ze hebben een overeenkomst gesloten en bij de uitvoering hiervan ontstaat een geschil. A daagt B voor de Nederlandse rechter. Hoofregel: bevoegd is de rechter van de woonplaats van de gedaagde. In casu is dus de Nederlandse rechter niet bevoegd om kennis te nemen van het geschil. Het eenzijdige karakter brengt mee dat de bevoegdheidsregels van Nederland alleen zeggen dat de Nederlandse rechter in dit specifieke geval niet bevoegd is, ze zeggen niet dat de Italiaanse rechter bevoegd is want Italië kent zijn eigen bevoegdheidsregels.

Ten tijde van het ongeschreven recht gold heel lang de regel 'distributie is attributie'. Dit houdt in dat de nationale regels van relatieve competentie (art. 99 e.v. Rv) ook werden toegepast op internationale situaties. Ook bij internationale situaties werd dus aangesloten bij de woonplaats van gedaagde. Sinds 2002 bevat het wetboek van Rv eigen regels voor internationale situaties in art. 1 tot en met 14. De hoofregel is te vinden in art. 2 en is onveranderd gebleven, er wordt nog steeds aangesloten bij de woonplaats van de gedaagde.

Er zijn echter ook twee internationale verordeningen, die voorrang hebben boven het wetboek van Rv. Dit zijn de Brussel I en de Brussel II-bisverordening. De Brussel I-verordening wordt ook wel de EEX-verordening genoemd.

De Brussel I – verordening (nr. 61)

De positie van het VK en Ierland: hebben allebei een opt-inverklaring afgelegd en zijn dus gebonden aan de verordening. Denemarken heeft deze optie niet en is dus niet gebonden, maar er is een verdrag gesloten tussen de EU en Denemarken zodat ook Denemarken gebonden is aan de verordening.

De Brussel I-verordening is aan verandering onderhevig. Dit herzieningsvoorstel is opgenomen onder nr. 63 van het wetboek, maar het is nog niet duidelijk welke artikelen daadwerkelijk worden ingevoerd en welke niet. Het uitgangspunt op het tentamen is de Brussel I.

Het temporele toepassingsgebied is te vinden in art. 76. De verordening is van toepassing op alle vorderingen ingesteld na 1 maart 2002, zijnde de datum van inwerkingtreding. Het materiële toepassingsgebied is te vinden in art. 1. De verordening wordt toegepast in burgerlijke en handelszaken. In lid 2 wordt voor een aantal gebieden de verordening buiten toepassing verklaard. Alimentatiekwesties vallen wel onder het werkingsgebied van deze verordening, wat blijkt uit art. 5 lid 2. Het formele toepassingsgebied moet worden afgeleid uit art. 2. Dit is het formele toepassingsgebied voor de algemene regels uit de verordening, er zijn meerdere formele toepassingsgebieden in deze verordening. De verordening is alleen formeel van toepassing wanneer de verweerder woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat. De nationaliteit doet er niet toe, het gaat echt om de woonplaats. De verordening is dus niet van toepassing als de verweerder een Nederlander betreft die in Turkije woont.

Art. 59 en 60 bepalen de woonplaats van de verweerder. Of een verweerder woonplaats heeft in een bepaalde lidstaat, wordt bepaald aan de hand van het nationale recht van die lidstaat. In Nederland bepaalt art. 1:10 BW de woonplaats.

17 november 2011 Hof van Justitie. Het was onbekend waar de verweerder zijn woonplaats had. Het Hof heeft toen beslist dat je in een dergelijk geval mag uitgaan van de laatste wel bekende woonplaats van de verweerder, ook al weet je dat hij er nu niet meer woont.

Art. 4 bepaalt wat er gebeurt als de woonplaats buiten de EU valt. In dat geval mag elke lidstaat zijn eigen regels toepassen.

Na bepaald te hebben of de verordening van toepassing is, moet eerst worden bepaald of er een forumkeuze is gemaakt. Vervolgens moet worden gekeken of het geschil valt onder de exclusieve bevoegdheidsregels van de verordening. Ten aanzien van verzekerings-, consumenten en arbeidszaken geldt een bijzondere regeling. Pas dan kom je toe aan de hoofdregel van art. 2.

De verordening geeft een gesloten systeem. De zogenaamde 'forum non conveniens-regel' mag niet worden toegepast: de rechter die bevoegd is op grond van de verordening mag niet zeggen dat een andere rechter meer geschikt is. Hij moet het geschil oplossen.

De hoofdregel: art. 2.

Bevoegd is de rechter van het land waar de verweerder woonplaats heeft. Naast de hoofdregel zijn nog alternatieve fora, opgesomd in art. 5. Deze alternatieve fora roepen dus voor de eiser een keuzebevoegdheid in het leven. Het gevaar hiervan is forumshopping, want de eiser kan in sommige situaties kiezen of hij naar de art. 2 of naar de art. 5 rechter gaat. Dit bewerkstelligt law-shopping. De eiser kan het recht kiezen wat hem de meest gunstige uitkomst biedt.

De eerste alternatieve bevoegdheidsgrond ziet op verbintenissen uit overeenkomst. Bijvoorbeeld: X woont in NL en heeft een stukje grond in Duitsland. Hij sluit een overeenkomst met de Duitse Y die op de grond een huis mag bouwen. Er ontstaat een geschil. X maakt een vordering aanhangig tegen Y bij de Nederlandse rechter. Is deze bevoegd? Temporeel en materieel wel. Formeel ook: art. 60, ervan uitgaande dat aannemer Y een vennootschap is. Op basis van de hoofdregel uit art. 2 is de Nederlandse rechter niet bevoegd, want de gedaagde woont in Duitsland. Misschien is de Nederlandse rechter wel bevoegd op grond van art. 5 sub 1 letter a. Van belang is waar de aanneemverbintenis is of moet worden uitgevoerd. In dit geval is dat Duitsland. Art. 5 zal dus de Nederlandse rechter niet helpen, de Nederlandse rechter moet zich onbevoegd verklaren.

Stel dat het andersom is: Y maakt een geschil aanhangig omdat X niet betaalt. De verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt is een andere, dus kan de plaats van uitvoering ook anders zijn.

Als partijen onderling geen specifieke plaats hebben afgesproken om de verbintenissen uit te voeren, moet worden gekeken naar het toepasselijke overeenkomstenrecht. Dit heeft het Hof van Justitie bevestigd in het Tessili-Dunlop-arrest.

Art. 5 sub 1 letter b geeft een uitzondering voor twee typen bijzondere overeenkomsten. Er moet worden aangesloten bij het land waar de roerende zaken worden geleverd. Hiervoor moet de plaats van levering wel gelegen zijn in een lidstaat en de partijen moeten specifiek een plaats hebben afgesproken voor levering. Als niet is voldaan aan deze voorwaarden voor letter b, kom je via letter c weer uit bij letter a.

Art. 5 lid 2 biedt een alternatief bevoegde rechter in alimentatiezaken. Art. 5 sub 3 biedt een alternatief bevoegd forum ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad.

Verzekerings-, consumenten en arbeidszaken

In deze zaken gelden art. 2 en art. 5 niet, maar hier gelden specifieke bevoegdheidsregels. Deze regels zijn bedoeld om de economisch zwakkere partij te beschermen. Deze bepalingen zijn opgenomen in afdeling drie tot en met vijf. Voor de sterker geachte partij blijft de hoofdregel gelden.

Exclusieve bevoegdheid; art. 22

Dit geldt in afwijking van art. 2 en art. 5. Voor bepaalde zaken geldt een exclusieve rechtsbevoegdheid. In art. 23 staat dat de forumkeuzebevoegdheid ook beperkt is. Via

forumkeuze kunnen partijen dus niet ontkomen aan de exclusieve bevoegdheid. De rechter moet ook ambtshalve toetsen of hij bevoegd is, hij moet dus toetsen aan art. 22 ongeacht of partijen daarom vragen (art. 25). Art. 22 moet niet ruimer worden uitgelegd dan noodzakelijk, omdat het vrij vergaand is.

De forumkeuze; art. 23

Partijen mogen kiezen voor een bepaalde rechter. Het nationale recht mag niet allerlei aanvullende eisen stellen voor de geldigheid van de forumkeuze, deze geldigheid mag alleen worden getoetst aan art. 23.

De forumkeuze is in principe exclusief en doet dus afbreuk aan art. 2. Voor de toepassing van art. 23 is voldoende dat een van beide partijen zijn gewone verblijfplaats op het grondgebied van een lidstaat heeft. Partijen mogen alleen kiezen voor een lidstaatrechter. Sub a, b en c bepalen in welke vorm de forumkeuze dient te geschieden.

Partijen mogen geen algemene forumkeuze maken. De keuze geldt alleen ten aanzien van een bepaalde contractuele relatie. De forumkeuze mag tot slot niet afwijken van art. 22.

Art. 24 biedt een stilzwijgende forumkeuze. Stel A daagt B voor de Nederlandse rechter. B verschijnt en betwist de bevoegdheid niet. Als de Nederlandse rechter eigenlijk niet bevoegd is, mag hij een stilzwijgende forumkeuze aannemen voor de Nederlandse rechter.

In art. 27 is een regeling opgenomen over litispendentie. Dit houdt in dat er vorderingen aanhangig zijn bij gerechten van verschillende lidstaten. De laatste rechter moet de zaak aanhouden tot de eerste rechter heeft besloten.